

жарсці, парывістага жадання, адчайнага пачуцця. Але нягледзячы на пэўныя адрозненні ў стылі і ў думках, паэзія А. Эспіносы выдатна ўпісваецца ў кантэкст сучаснай беларускай жаночай лірыкі.

Н. Філіновіч

ЧАЛАВЕК І ПРЫРОДА Ў ТВОРЧАСЦІ Н. ГАТОРНА І Я. БАРШЧЭЎСКАГА

Яркіх прадстаўнікоў літаратуры амерыканскага і беларускага рамантизму Н. Гаторна і Я. Баршчэўскага аб'ядноўвала скептычнае стаўленне да навуковых ведаў, якія ніяк не спрыялі духоўнаму паляпшэнню чалавека, а наадварот, выклікалі ў яго пачуццё залішняй самаўпэўненасці, небяспечнае жаданне проціпаставіць сябе Прыродзе і кіраваць ёю.

У навеле «Радзімка» Н. Гаторн распавядае пра вучонага Эйлмэра, перакананага ў сіле сваіх ведаў. Яго жонку Джарджыяну можна было б назваць узорам прыгажосці, калі б не ледзь заўважная радзімка на шчацэ, якая нагадвала адбітак маленькай далоні. Эйлмэр апанаваны думкай, якая становіцца сапраўднай фікс-ідэяй: пазбавіць твар жонкі ад радзімкі і такім чынам давесці яе аблічча да дасканаласці. Гаторн даў героям гаваркія імёны. *Georgiana* – жаночая форма імя *George*, што падкрэслівае яе сувязь з прыродай. У імені *Aylmer* вылучаецца корань *ail*, які азначае бедства, хваробу, бяду. Радзімка ў форме рукі на твары прыгожай жанчыны параўноўваецца з пячаткай, пакінутай прыродай на сваім дасканалым творы, як фірмовы знак ці таўро майстра на ўласным тварэнні. Эйлмер зачыняецца ў лабараторыі, каб вынайсці элексір і вывесці з твару жонкі ненавісную яму радзімку, давесці яе прыгажосць да ідэалу. Такім чынам ён супернічае з прыродай, упэўнены ў магутнасці сваіх навуковых ведаў. Для яго ўсё натуральнае, створанае прыродай, разглядаецца як прымітыўнае, як першапачатковы матэрыял для далейшага паляпшэння. Вучоны дасягае сваёй мэты: вынайздзены ў лабараторыі элексір выводзіць з твару жонкі ненавісны яму знак, але пры гэтым Джарджыяна памірае, бо знішчаецца яе жыватворная сувязь з прыродай.

У Я. Баршчэўскага таксама прысутнічае недавер да кніжных ведаў. Галоўны герой зборніка «Шляхціц Завальня» мае ў доме толькі дзве кнігі – Біблію і каляндар, жыве на законах Бога і прыроды. У яго няма гадзінніка, таму што гэтая «цацка» можа зламацца, а сонца ніколі не падманвае. Шляхціц Завальня лічыць, што навуковыя вынаходніцтвы не заўсёды служаць на карысць чалавеку, яны бачацца героем праявай чалавечай пыхлівасці і непакорлівасці Богу. Найбольш ярка гэта думка ўвасоблена ў навеле «Горды філосаф». Герой прачытаў мноства кніг, заганарыўся, адчуў сябе здольным патлумачыць усе таямніцы прыроды, пачаў блюзнерыць на Бога і вось аднойчы ў касцёле па вачах людзей на момант змізарнеў і

пераўтварыўся ў драўляную дзіцячую ляльку. Пісьменнік выкарыстоўвае фантастычны прыём, каб паказаць сапраўдную бездапаможнасць чалавека перад абліччам Бога і Вечнасці. Урэшце празмерная вучонасць, якая стала падставай для маральных дэфармацый Філософа, з'явілася прычынай яго вар'яцтва і заўчаснай смерці.

Такім чынам, пісьменнікі-рамантыкі Н. Гаторн і Я. Баршчэўскі маюць аднолькавае негатыўнае стаўленне да навукова-тэхнічнага прагрэсу і нібыта прадбачаць тыя небяспечныя працэсы ў цывілізацыйным развіцці, якія могуць прывесці да маральнага падзення, экалагічных праблем, а верхавенства навукі над прыродай можа паставіць чалавецтва на мяжу выжывання.